

פניני הפרשה

בס"ד פרשת שמות תשפ"ד

פנינים לשלחן שבת

וַיִּפֶן פַּה יְהוָה וַיִּרְא כִּי אֵין אִישׁ אִישׁ וַיִּזַּק אֶת-הַמִּצְרַיִם וַיִּטְמַנְהוּ בַּחֹל (ב, יב).

אֶת-הַמִּצְרַיִם וַיִּטְמַנְהוּ בַּחֹל (ב, יב).
רואים את מידותיו הטובות של משה, שהוא לא יכל לסבול לראות מעשה עוול, ולכן הוא הרג את המצרי שהיכה יהודי, וכן כשדתן ואבירם התקוטטו והאחד מהם היכה את חברו, אמר לו משה "רשע, למה תכה ריעך!". אולם לא רק כשעשו עוול ליהודי הוא לא יכל לסבול, אלא גם לגוי, ולכן כשהוא בא למדיין ורועי הצאן גירשו את בנות יתרו, הוא סייע להם. (חח"ס).

וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהַ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֶשׁ לְהַרְגַּ אֶת-מֹשֶׁה (ב, טו).

וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהַ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֶשׁ לְהַרְגַּ אֶת-מֹשֶׁה (ב, טו).
וברש"י: וישמע פרעה - הם הלשינו עליו.
רואים את שחיתותם של דתן ואבירם, שהרי משה הגין על המוכה, ואעפ"כ גם המוכה הלך והלשינו על משה שהרג מצרי! (כלשון רש"י "הם הלשינו עליו") במקום להכיר לו טובה! (בעל ה'נועים אליעזר' מסקולען זצ"ל)

אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ (א, א).

לכאן המשפט הזה מיותר אחרי אשר כבר הודיעה התורה שמות בני ישראל הבאים מצריימה?
אלא ללמדנו בא, שהשבטים לבדם לא היו מסכימים לגלות יחד עם בני ביתם למצרים שהייתה מפורסמת ל'ערוות הארץ' בנימוסיה ובהנהגותיה, כי חששו פן ילמדו ממעשיהם ויתערבו בהם, אבל מכיוון שגם יעקב אביהם הלך איתם, נאותו גם המה לרדת מצריימה, כי השפעת האב עליהם להצילם לבל יטמעו בגויים ולבל ילמדו ממעשיהם.
וזו שהודיעה התורה "את יעקב - איש וביתו באו", דמכיוון שגם יעקב הלך איתם, הלכו גם המה בלב ישר נכון ובטוח, כי זכות אביהם והשפעתו תעמוד להם. (חפץ חיים על התורה)

וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה

בְּהַמְרֹ וּבְלִבְנֵיהֶם (א, ד).

חז"ל בסוטה (יא): אומרים שהמצרים נתנו לנשים עבודות של גברים, ומבאר ה'בן יהוידע', שהמטרה בזה לא הייתה רק הקושי הפיזי שמתאים לגברים ולא לנשים, אלא הם נתנו לנשים לגבל טיט, שזו עבודה שכדי לעשותה יש צורך בחשיפת הזרועות, ובכך הם פגעו באחד מן העניינים המקודשים ביותר שיש לאשה - בצניעותה.

הרבנית קנייבסקי ע"ה סיפרה, שקיבלה מחמותה, אשת הסטייפלער זצ"ל, שבזכות כסוי הזרוע עד כף היד, זוכה האשה בבנים ת"ח. וכשספד לה חתנה הרב קולדצקי שליט"א, סיפר שבעת שהייתה מכינה את הדגים לשבת הייתה מפשילה מעט את השרוול שלא יתלכך, אולם אם באותה עת הוא נכנס לבית והיא רצתה לכבדו בכוס קפה, הייתה מכסה את ידה לגמרי וכך מגישה לו את הקפה. ('ומתוק האור')

וַתַּחֲיִין אֶת-הַיְלָדִים (א, יח).

התורה מציינת את החסד שהמילדות עשו עם בנות ישראל, כי הלא היה ביכלתן לפרוש מהיות עוד מילדות, ולא להיכנס למצב כזה שמצד אחד הם רוצים לקיים את ציווי השי"ת ולא להרוג הילדים, ומנגד יש עליהם איום מפרעה, אלא רק מפני שהיו יראות פני ימנה פרעה נשים אחרות

וַתִּתְצַב אַחֲתָיו מִרְחֵק לְדַעַה מַה-

יַעֲשֶׂה לּוֹ (ב, ד).

ידעה מרים 'הנביאה', כי ינצל אחיה מן המים הזדונים, אבל לא ידעה באיזה אופן תהיה ההצלה, עד שבאה לבסוף בת פרעה.
ומזה עלינו ללמוד לכל עת צרה וצוקה, כי סו"ס תבוא הרווחה וההצלה, וגם אם נעלמו מאיתנו הדרכים והאמצעים איך יעשה הקב"ה את הישועה, אבל עלינו לצפות ולקוות מחדש בכל יום, כי יחוש השי"ת להצלתנו ולגאולתינו, ומתוך צרה ימציא לנו פדות ורווחה (ח"ח עה"ת).

נושא בפרשה - ללכת ישר!

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי (ב, א).

וברש"י: "פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, וחזר ולקחה, וזהו וילך", שהלך בעצת בתו שאמרה לו 'גזירתך קשה משל פרעה, שפרעה גזר על הזכרים ואתה גם על הנקבות'. וכתוצאה מהעצה הזאת נולד משה רבינו מושיעם של ישראל... סיפור כעין זה מצינו אצל חזקיהו המלך, שלא רצה לישא אשה כי ראה בנבואה שיוולד לו מנשה שיצא לתרבות רעה, עד שישעיהו הנביא אמר לו "בהדי כבשא דרחמנא למה לך" [פי' - מה לך להכניס ראשך בחשבונות הנסתרים של הבורא ית', אתה תעשה את המוטל והמצווה עליך], והוא שמע לעצתו ונשא אשה, והוליד את יאשיהו המלך שנאמר עליו "לא קם כמותו ואחריו לא יהיה!"

אומר ה'חפץ חיים' זצ"ל, שמזה אפשר ללמוד יסוד עצום על כל ענייני החיים, שהאדם לא ימנע מלעשות את המוטל עליו מפני כל מיני חשבונות שונים, שהוא משער או שהוא בטוח שאם הוא יעשה כך, אזי התוצאה תהיה שלילית ולא רצויה. אי"ז רצון ה' שהאדם יקבע איך להתנהג לפי החישובים שלו. אתה תלך ישר - אומר הח"ח, תעשה את המוטל עליך, ובאשר לסוף הגרוע? בכלל לא בטוח שהוא יהיה כמו שאתה חושב, יכול להיות שבסוף יהיה מצויין! כי ראייתו של האדם מוגבלת, הוא לא באמת יודע מה יהיה בסוף, רק השי"ת שהוא יודע נסתרות', הוא יודע מה שעתידי להיות, אבל אדם לא יודע, ויכול להיות שהתוצאה תהיה אחרת לגמרי ממה שהאדם חושב, כפי שרואים בדוגמאות דלעיל, ואנו צריכים לבטל רצונינו ודעתנו מפני רצונו, ולעשות את המוטל עלינו, בלי חשבונות. (ח"ח על התורה). ומובא שם מעשה רב בעניין זה: פעם הגיעה לאזני הח"ח שמועה לא טובה על אודות אחד מתלמידי ישיבתו אשר נכבדות דובר בו על איזה שידוך, אולם העניין התנהל בעצלתים כי המדוברת מסרבת עדיין. חבריו בישיבה שחשבו שזקנו המגודל הוא בעוכריו, יעצוהו איפוא, שבשביל למצוא חן בעיני המדוברת, כדאי שיעביר שער זקנו בסם העשוי לכך, כמו אלו שנהגו כן באותם ימים. הזמין הח"ח את הבחור לביתו, והתחיל לדבר עימו בענייני שידוכים, וכה אמר: "משל למה הדבר דומה, לקטר של רכבת, שעולה הר גבוה, ומחוברים אליו יותר ממאה קרונות טעונות משא המסרכים דרכם על הפסים. הקטר עובד במלוא הקיטור, ואולם הרכבת זוחלת לאיטה מחמת כובד משא הקרונות. היה שם פיקח אחד, שרצה למחר את קרב נסיעתה של הרכבת, והתחיל לחנוף בשתי ידיו את הקרון האחרון, בכוונה לסייע לקטר המושך אתה לקרונות. לגלגו עליו העומדים סביבו: "מה בוחך גדול לעומת המכונה הענקית (הקטר) העובדת בכל כוחה, כוחך לעומתה הוא בבחינת כח היתוש מול כח השור"...! וכן הוא העניין בשידוכים - סיים החפץ חיים את דברו - עניין הזיווגים קשה כקריעת ים-סוף, והקב"ה בכבודו ובעצמו מזווג זיווגים, ופתאום מתגנבת מחשבה במוחו של אדם לעזור להשי"ת לקדם את השידוך, כגון ע"י שיעביר שער זקנו בשביל למצוא חן בעיני המדוברת, והרי זה ממש כמו אותו "חכם" שדחף בכל כוחו לסייע לרכבת בת מאה הקרונות... אתה לא צריך לערב כאן את החשבונות שלך - שאולי אם לא תגזור את הזקן, המדוברת לא תרצה'. תן לקב"ה לנהל את הזיווג...!

בְּלִבַּת-אֵשׁ מִתּוֹךְ הַפְּנִינָה (ג, ב).

הלהבה של יראת ה' שבערת בליבות עם ישראל, היא דווקא מתוך 'הקוצים' והייסורים שעם ישראל עוברים במשך הדורות, כי כשיש ייסורים זועקים אל הקב"ה, ולולא הייסורים, מזמן היינו שוכחים את הקב"ה! (חת"ס)

הַמְקוֹם אֲשֶׁר אֶתְּהַעֲוֹמְד עָלָיו אֲדַמַּת-קֶדֶשׁ הוּא

(ג, ה). אמרו חז"ל: "אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תיפנה". כי האדם חושב בנפשו שכשירחיב לו ה' את גבולו ויוטב מצבו, אז יעסוק בתורה ובמצוות, אבל לא כן עכשיו כשהוא בצרה ומצוקה. וגם כאן בפסוק רואים יסוד זה של חז"ל - "כי המקום אשר אתה עומד עליו" היינו באותו מצב ובאותה שעה שהאדם נמצא, גם אם המצב קשה, "קודש הוא", דאפשר שרצון ה' הוא דווקא בעבודה באותה שעה הדחוקה. וכבר אמרו חז"ל (מד"ר, שיה"ש ח) "הלומד תורה בצער נוטל 'אלף' בשכרו, שלא בצער נוטל מאתיים", וכן אמרו באבות (ה, כג) "לפום צערא אגרא". (ח"ח עה"ת)

בְּהוֹצִיאָךְ אֶת-הָעַם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת-

הַאֱלֹהִים עַל הַתָּר הַזֶּה (ג, יב)

ומבאר רש"י שמשה רבינו שאל את הקב"ה בזכות מה ראויים ישראל לנס כ"כ גדול של 'ציאת מצרים', ענה לו הקב"ה: 'בזכות שהם עתידין לקבל התורה על הר סיני' (וכן הוא במדרש שמו"ר ג, ד). והאמת היא שגם כל השיעבוד היה בשביל מטרה זו של 'קבלת התורה', כמש"כ בספרים שבני"ה היו צריכים לעבור תהליך של זיכור מכל גשמיות, כדי להיות ראויים לקבל התורה הקדושה.

וְאַרְאֶה הָעוֹדֶם חַיִּים (ד, יח).

משה רבינו ביקש לשוב מצריימה ולראות האם אחיו עדיין 'חיים', הוא לא הלך לבקרו ולעמוד על מצבם ועל בריאותם, אלא לראות 'אם בכלל עודם חיים', וזאת, כי הוא ידע את קושי שיעבודם, **שבדרך הטבע קשה לשער שבכלל עדיין נשארו בחיים...** (ח"ח עה"ת)

וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לָךְ לְשָׁלוֹם (ד, יח).

אמרו חז"ל (ברכות סד) שהנפטר מחבירו צריך לומר לו 'לך לשלום', והנפטר מן המת צריך לומר למת 'לך בשלום'. ולכן אמר יתרו למשה 'לך לשלום'. אולם צריך להבין, מדוע בפרשת יתרו, כשייעץ יתרו למשה על מינוי הדיינים, אמר לו 'וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום'?

אלא הביאור כך הוא. דכל עניין מינוי הדיינים הוא להציל עשוק מיד עושקו, לשפוט את העם משפט צדק, למען לא ישלחו בעוולתה ידיהם. ואיתא בספרים, דאם מישהו גזל את חברו, אפי' שווה פרוטה, צריך להתגלגל ולבוא שוב לעולם הזה לפרוע את החוב, ואין העוון נמחל לו עד שיקיים את ה' והשיב את הגזילה אשר גזל". וא"כ, אם משה ימנה דיינים הגונים שישפטו בין איש ובין רעהו בצדק, אזי לא יצטרך שום נפטר להתגלגל ולבוא שוב לעולם לסלק חובותיו, וכל המתים ינוחו בשלום על משכבותם. ועל כך נתכוין יתרו באמרו למשה 'לך בשלום', כלפי המתים נתכוין. (שם)

הפרשיות של **שׁוֹבְבִים** מדברות על הפרך והעמל של בני"ה במצרים, כדי לרמז שרק עמל התורה מתקן ומכפר כל העבירות. (האר"י ז"ל).

תיאור מיוחד על תקופת שיעבוד מצרים

ירידת בני ישראל למצרים,

ותקופת תור הזהב במצרים קודם השיעבוד

ירידת בני"ה למצרים התחילה בפרשת 'וישב', כשבני יעקב מכרו את יוסף לסוחרים היורדים למצרים. ויוסף הוא הראשון מעם ישראל שהגיע למצרים. אחרי יוסף ירדו למצרים גם יעקב וכל משפחתו, איך זה קרה? הקב"ה עשה רעב בעולם ורק במצרים היה אוכל, יוסף היה הממונה על האוכל, ויעקב ירד להתגורר במצרים עם כל משפחתו כדי שיוסף יכלכל אותם. מאז החלה התיישבות בני"ה במצרים. זה היה האופן בו הוריד הקב"ה את עם ישראל למצרים. משפחת יעקב מנתה אז 70 נפש, אולם הם היו רק הגרעין, ומהם פרו ורבו דורות שלמים, ואמרו חז"ל 1 שהנשים שבאותו דור היו יולדות ששה בכרס אחד, ויש אומרים 12 בכרס אחד!

17 שנה חי יעקב במצרים, עד פטירתו. בתקופה זו חיו בני"ה במצרים בשלווה, יוסף פירנס אותם בכבוד, פרעה והמצרים כיבדו אותם. גם לאחר פטירת יעקב, במשך 54 שנים נוספות עד פטירת יוסף 2 המשיכה תקופת תור הזהב הזו, אולם משמת יוסף, התחילו השיעבוד והצרות 3. יש אומרים שקם אז מלך חדש במצרים (ושמו היה ג"כ 'פרעה'), ויש אומרים שהיה זה אותו פרעה שהכיר את יעקב ויוסף, אלא שלפתע הפך את עורו והחל לשעבד את עם ישראל.

השיעבוד, עבודת הפרך, הגזירות, ומטרת פרעה בזה

פרעה ראה את התרבותם המהירה של בני"ה, וחשש שהיהודים ילחמו איתו, והיות שהם מרובים, הם ינצחו וישתלטו על מצרים 4, בעצת יועציו 5 הוא התחיל לשעבד את בני"ה בעבודת פרך, אנשים ונשים. מה זה יעזור לו? היו לו שתי סיבות: א. להתיש את גופם ונפשם בעבודה קשה, ללא טיפת מנוחה, כשלכל אחד יש מכסה יומית שעליו לסיימה באותו יום, כדלהלן, ולא יהיה להם פנאי וכח נפשי ופיזי לתכנן מלחמה על מצרים 6. ב. היות ולכל אחד תהיה מכסה יומית, לא יהיה להם פנאי ללכת לישון בבתיהם, וכך יתמעטו מפריה ורביה 7. ואכן כתוב במדרש שהם נאלצו לישון באתר העבודה על הריצפה, בחום ובקור!

איך התחיל לשעבדם? הוא שיכנע אותם ב'רכות', שכדאי להם לעבוד וירוויחו ממון, היהודים לא ידעו שהוא טומן להם פח והתחילו לעבוד עם כל המרץ, אולם למחרת שינה פרעה את פניו, ובמכות וקללות חייב אותם לעבוד 8.

הוא ציווה ליהודים לבנות מחסנים עצומים לתבואה 9, המחסנים התפרסו על פני שטחים עצומים, והיו ממש כמו עיר. לשטחים אלו קראו 'פיתום' ו'רעמסט'. מבוקר עד ליל נשאו היהודים את הלבנים על כתפותיהם. גם זקנים אולצו לשאת משאות כמו של צעירים 10.

בתחילה פרעה סיפק להם 'לבנים' מוכנים, אח"כ סיפק להם רק תבן, כשאת העפר היו צריכים לאסוף בני"ה בעצמם ברחבי מצרים, וכן לשאוב מים ולשאת את הדליים הכבדים, וכן הם בעצמם עירבו את התבן עם העפר והמים בידיהם וברגליהם ויצרו 'טיט', ולבסוף גם תבן לא סיפק, והיהודים בלית ברירה נאלצו להיכנס לשדות של המצריים לקושש תבן 11, וכשבעל השדה היה רואה יהודי בשדהו, היה שובר את עצמותיו 12. כמו"כ ציווה פרעה עליהם עבודה נוספת, לחפור ולחרוש ולהוציא הזבלים בכל שדות מצרים 13.

לכל אחד הייתה מיכסת 'לבנים' יומית שעליו היה לסיים לבנות, והיא, כפי הכמות שהוא הספיק לבנות ביום הראשון של העבודה! (והרי ביום הראשון הם באו לעבוד עם הרבה מרץ כי פרעה הבטיח שכר גבוה, ולכן כל אחד הספיק לבנות המון!) 14. פרעה מינה 'שוטרים' יהודים, כל שוטר ממונה על עשר יהודים, ועליו לדאוג שהיהודים 'שלו' יסיימו את המכסה היומית, על השוטרים הוא מינה 'נוגשים' מצריים - כל 'נוגש' על עשרה שוטרים 15, הנוגשים היו מאיצים ביהודים לעבוד מהר יותר, כשהם מכים ומקללים 16, ואם קרה ש'היהודים של השוטר' לא סיימו את המיכסה היומית, לקחו ה'נוגשים' כמה יהודים, והכניסום חיים בשורת הלבנים שבבנין - במקום הלבנים החסרים - והם מתו שם במיתה משונה וכל האיזור נתמלא צחנה מגופותיהם 17.

המשך תיאור תקופת שיעבוד מצרים

במקומות נסתרים בביתם, מצאו לכך המצריים פיתרון, הם הגו 'רעיון' מקורי ואכזרי: טבע התינוק, שכשהוא שומע תינוק אחר בוכה, מתחיל אף הוא לבכות. נכנסו המצרים לבתי היהודים ותינוק מצרי בידם, וגרמו לו לבכות ואז החל התינוק היהודי לבכות, וכך עלו עליו המצרים 24. בנוסף, המצריים באכזריותם לא השליכו בעצמם את התינוקות ליאור, אלא ציוו על האבא של התינוק להשליך את בנו במו ידיו ליאור! 25.

לידת משה רבינו

גזירות אלו גרמו לזוגות יהודיים רבים להתגרש, כי מה הטעם לכאן להוליד ואח"כ ימיתו המצריים את הילדים. וכך גם נהג 'עמרם' [בן קהת בן לוי בן יעקב אבינו], הוא גירש את יוכבד אשתו, אולם בתו אמרה לו שפרעה גזר הכחדה רק על הזכרים, ואתה ע"י הגירושין גוזר הכחדה גם על הנקבות. הוא קיבל את דבריה והחזיר את אשתו, ומזה נולד משה רבינו, מושיעם של ישראל... יוכבד אימו הטמינה אותו בתוך תיבה ביאור, ו'בתי' בת פרעה משתה את התיבה מן היאור, והציעה ליוכבד שהיא תגדל את הילד, ואף תשלם לה על כך כסף. יוכבד הסכימה, וכך כל שנות ילדותו ובחרותו של משה הוא גדל בבית פרעה.

כשגדל משה - יש אומרים שהיה זה בגיל 20 ו"א בן 40 26 - הוא יצא להסתובב בין היהודים העובדים בפרך כדי להשתתף בצערם, והא גם סייע להם וסידר את המשאות על כתפות היהודים, שייקל עליהם נשיאתם 27, היה זה טרם שנבחר למנהיגם של ישראל, אולם דווקא מחמת מידותיו הטובות, שהשתתף בצערם של ישראל, לכן זכה לגילוי שכינה ונבחר לאחר כמה שנים להנהיג את ישראל 28, כי אדם כזה מתאים וראוי להנהיג את העם.

יום אחד ראה מצרי מכה יהודי, ומשה הרג את המצרי, ודתן ואבירם (שהיו יהודים רשעים) הלשינו עליו, ופרעה רצה להורגו, ומשה ברח ל'מדין', שם נשא את ציפורה, בתו של יתרו.

כשהיה בן 80, נתגלה אליו הקב"ה, ומינה אותו להנהיג את ישראל ולהוציאם ממצרים. הוא הטיל עליו שתי שליחויות. א. לחזק ולעודד את בני", ולומר להם שהקב"ה נגלה אליו והוא הבטיח לגאול אותם. ב. למסור לפרעה שאלוקי היהודים ביקש לשחררם. וכאן החל תהליך של שליחויות שהקב"ה שלח את משה, ופרעה לא הסכים, הקב"ה הכביד את ליבו, עד שבאו עשרת המכות, ובסופם פרעה כבר רצה שהם יצאו. ועל כך בשבוע הבא בס"ד.

פרעה נתן הוראה, שכל מצרי ש'מתחשק' לו עבדים בחינם, יכול לקחת כמה יהודים שהוא רוצה! 18. באחד הימים פרעה 'נצטרע', ויעצו לו רופאיו שעליו לרחוץ בדם תינוקות, ולשם כך שחט בכל יום 300 ילדי ישראל! ורחץ בדם, 150 בבוקר ו-150 בערב 19.

לאחר השתדלותו של משה אצל פרעה שכל עבד זקוק למנוחה יום אחד בשבוע, הסכים פרעה לכך. משה גם ביקש שיום המנוחה יהיה ביום השביעי בשבוע, וכך נחו היהודים בשבת. היו ברשותם ספרי קודש, והיו משתעשעים בדברי תורה במשך כל השבת, וגם מצאו בהם חיזוק שהקב"ה עוד יגאל אותם, אולם לאחר שמשה ואהרן באו אל פרעה שיוציא את בני", ופרעה כעס, הוא הפסיק את יום המנוחה הזה 20.

על-אף כל הגזירות הקשות - שמטרתם הייתה למעט מבני" פריה ורביה - המשיכו בני ישראל להתרבות, כמש"כ "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ". הם הולידו בשדות, והקב"ה שלח מלאכים שיטפלו בילדים. הקב"ה אף סיפק לילדים מזון, בצורת שני עיגולים, אחד של שמן ואחד של דבש. וכשהמצרים גילו את הילדים, נעשה נס והילדים נבלעו באדמה, ואז המצרים חרשו עם שוורים במטרה שהמחרישה תנעוץ בהם, אבל לא הצליחו, וכשהלכו הוציא הקב"ה את הילדים מהאדמה 21.

לאחר תקופה, טיכס פרעה תחבולה נוספת כדי למעט את הילודה בעם ישראל. הוא קרא למיילדות העבריות, 'שפרה' ו'פועה', וציווה עליהם להרוג כל זכר שנולד, אולם הם יראו את האלוקים וסיכנו את עצמם במסירות נפש ולא שמעו בקול פרעה. לפרעה הם תירצו שהילדות היהודיות אינם צריכות מיילדת, ועד שהמיילדת מגיעה, כבר נולד הילד. **עוד על צדקותם:** היו יולדות עניות שלא היה להם מזון להאכיל את הילדים, ואותם מיילדות צדקניות סייעו להם, הם הלכו והיתדפקו על בתי היהודים העשירים ואספו מהם מזון 22.

משראה פרעה שלא יוכל לבצע את זממו למעט את הילודה דרך המיילדות, נתן הוראה כללית לכל העם המצרי, שכל מי שמוצא ילד זכר יהודי, ברחוב או בכל מקום אחר, ישליכו ליאור. ואם באו הוריהם של הילד וזעקו חמס על העוול הזוועתי הזה, אמר להם פרעה ברשעותו: "הביאו עדים" 23. המצריים נהגו "להדר" בקיום מצוות פרעה, הם לא הסתפקו בלמצוא ילד יהודי ברחוב, אלא נכנסו לבתיהם של בני" ותלשו את הילדים מחיק אימותיהם והשליכו ליאור. וכשהיהודים החביאו את התינוקות

מקורות והוספות

(יש לציין שנכתבו מקורות רק למה שלא הובא בפירוש בפסוקי התורה ובפירש"י):

- 1) שמו"ר פרשה א אות ח
- 2) יוסף נפטר 54 שנים לאחר פטירת יעקב. החשבון: כשיעקב היה בן 130 היה יוסף בן 39 (רש"י בראשית כח, ט), ויעקב נפטר בגיל 147 (בראשית מז, כח), וא"כ יוסף היה בעת פטירת אביו בן 56, והנה יוסף נפטר בגיל 110 (בראשית נ, כו), נמצא שהוא נפטר 54 שנים לאחר פטירת יעקב.
- 3) ועי' באוה"ח הק' (א, ו-ח) בשם המדרש (שמו"ר א, ח) שהשיעבוד החל רק לאחר שמתו כל ה-70 נפש ממשפחת יעקב.
- 4) רש"י (א, י), והאוה"ח הק' (א, ו-ח) מוסיף, שהייתה כאן גם 'קנאה' של פרעה והמצרים בעם ישראל, הם 'קינאו' בהם על התרבותם המהירה ושהם ממלאים את מצרים. (ויש פירושים נוספים ממה חשש פרעה, עי' רשב"ם, רמב"ן, ואוה"ח הק' - א, י).
- 5) כתוב במדרש (שמו"ר א, ט) שבהתייעצות השתתפו: בלעם, איוב, ויתרו. בלעם שייעץ עצה רעה זו, נענש, שכשהיהודים נלחמו עם מדין, הרגו אותו (במדבר לא, ח), איוב ששתק, קיבל ייסורים, אבל יתרו ברח מההתייעצות, כי לא רצה להרע ליהודים, ולכן זכה שצאצאיו ישבו בלשכת הגזית, (כמש"כ בדברי הימים-א ב, נה).
- 6) מסילת ישרים פרק ב' וז"ל: "והרי זו מעין עצת פרעה הרשע שאמר 'תכבד העבודה על האנשים', שהיה מתכווין שלא להניח להם רווח כלל, לבלתי יתנו לב או ישימו עצה נגדו, אלא היה משתדל להפריע ליבם מכל התבוננות, בכח התמדת העבודה הבלתי מפסקת".

סיפורים לשלחן שבת

מי באמת קובע?

ויקר מזהב, שינה אותי לחלוטין והעניק לי את חיי במתנה "לכוחו של דף גמרא!!!
(מאורות הדף היומי).

שני סיפורי ניסים במלחמה הנוכחית - מיוחד!

ביום שיש סיפור לי אברך מהשכונה, שבשבת שעברה הגיע לבית הכנסת שכן שלו שהחל להתחזק, וסיפר את הדברים הבאים: "ביום שמחת תורה הוקפצתי לדרום, כדי לעצור את המחבלים. אני לוחם ביחידה מובחרת, אבל ברשותי היה רק האקדח בלבד. כשהגעתי לבסיס שלנו, מחנה רעם, גיליתי שהמחבלים כבר כבשו את הבסיס והשתלטו גם על מחסן הנשקים. יריתי במחבל, לקחתי את הרובה שלו, ואיתו התחלתי להילחם בהם. ראיתי דברים מדהימים! כל כדור שלי לכיוונם פגע, וכל הקליעים שלהם פשוט לא פגעו בי זזו לצד. אין לי דרך להסביר את זה. במוצאי החג, התקשרתי לרב שייט בקשר איתו, וביקשתי שייתן לי משהו לשמירה. הרב אמר לי לנעול נעל ימין ואז נעל שמאל, ואחר כך לקשור את הנעל השמאלית ואחריה את הימנית. למחרת בבוקר, הקרבות עדיין מתנהלים, העמידו אותנו בעמדה בצומת רעים, מאחורי בטונדות נמוכות. פתאום נזכרתי, שהבוקר שכחתי לקשור את הנעליים כמו שאמר הרב! התכופתי אל הנעליים, ובאותו רגע עבר צרור יריות מעלי. תמשיכו ללמוד, זה הכל בזכות לימוד התורה שלכם!" "סופר ע"י בעל המעשה בעצמו, למתפללים בבית הכנסת גל-עד, ברח' ברזיל בק. יובל בירושלים, בשבת פ' לך לך. (בטחו בה' עדי עד -

ספורי השגחה בזמן המלחמה הנוכחית)

בבית הכנסת שלנו, "בית אהרן", יש את כל הסוגים. מכל הקהילות ומכל הגוונים. אבל תמיד כולנו מרגישים אותו הדבר, לא משנה אם אתה ברסלב'ער, חבדניק, ליטאי, חסידי ספרדי או תימני, דתי מסורתי, כולנו משפחה אחת. בחגים ובשבתות רגילות. משפחה שהיא קהילה, בית כנסת שהוא בית. השבת, המשפחה והחברה. דוד, אחיינו האהוב של אמנון בן הקהילה, הגיע להתארך אצלו בשבת. דוד הוא תושב כיסופים שבדרום והוא ניצל בניסים מעל הטבע מהאסון שפקד את האזור. הוא שמע בבוקר פיצוצים וירי חי, ונכנס עם אשתו אל הממ"ד. נעלו את הדלת. עשרות המחבלים עברו בין הבתים, טבחו ופגעו בתושבי הישוב כיסופים, רבים מהם נהרגו ונחטפו כמו בכל יישובי העוטף. אל הבית שלו ניסו גם להיכנס אבל בחסדי השם ובניסים גלויים - לא הצליחו. הכלב המשפחתי, דילן, שהיה איתם בממ"ד כל העת, הבין שיש סכנה ולא נבח במשך שלושה ימים רצופים. דוד שהה בממ"ד במשך שלושה ימים רצופים. בלי קליטה. בלי כלום. פעם ביום הוא התגנב בשקט ובזחילה למטבח לחטוף מים או משהו לאכול, וחזר לממ"ד. בכל שלושת הימים הוא שמע צרחות, דיבורים בעברית מהחלון, ירי ופיצוצים. הוא מספר לכולנו שהיו אלה שלושה ימים בהם היה קרא ושבו יחד עם אשתו ופסוקי "שמע ישראל", שלושה ימים בהם היה מנותק חשמל רשת וסולר, ולא ידע מה קורה סביבו וחיכה כל רגע לרע מכל. שלושה ימים בהם שכניו מכרו וידידי הרבים נטבחו ונרצחו הי"ד. רק אחרי שלושה ימים של מתח חרדה וציפייה אל הרע מכל, הוא שמע קולות בעברית, הציץ מאחד החרכים בחלון וראה חיילים סורקים את הישוב, ויצא אליהם. התברר לו שהוא אוד מוצל מאש. דוד יהודי חזק. מאמין. הוא הגיע אלינו לישוב להתארך בשבת ומפה ייסע אל חברי הישוב. אבל גם הוא, פעם ראשונה אצלנו, לא האמין עד כמה משפחת עם ישראל, היא משפחה אחת קטנה ונדירה. בבית הכנסת שלנו מתפלל באופן קבוע פיני, פנחס מנחם, בן למשפחה חסידיית מיוחדת ונדירה מוכרת ואהובה בישוב. פיני הוא לוחם קרבי. מאמין ירי. בליל שמחת תורה הוא רקד איתנו עד כלות. שמחת תורה נדירה. בבוקר הוא כבר יצא לדרום. מאז הוא שם. הוא השתחרר לשבת הזאת רק לכמה שעות. ובוקר הוא הגיע כמובן אל בית הכנסת. שם פגש את דוד. מתברר שפיני היה בין חברי הכוח הלוחם ששחרר את כיסופים וטיהר את הישוב ממחבלים. החיבוק בין דוד לפיני, שניים שלא הכירו מעולם, היה החיבוק של עם ישראל כולו. המארח של דוד, אמנון, הוא עולה חדש מדרום אמריקה. עלה לכאן לפני שנתיים. הוא ביקש לומר כמה מילים אחרי החיבוק המרגש של פיני ודוד. "אני גרתי כל החיים בונצואלה, ברזיל, ארגנטינה, ואני אומר לכם בוודאות, אין אף מקום בעולם בו אנשים ישמעו שיש קרב וטבח באיזה מקום במדינה שלהם, והם מבחירה שלהם, מהרצון החופשי שלהם, ייכנסו לרכב ויסעו לשם להציל אנשים.. להילחם תוך סיכון החיים שלהם עצמם. פיני יצא להציל את דוד, בלי להציל אותו, בלי שידע מיהו. אין עוד עם כזה בעולם כולו, זה לא עם, זו משפחה אחת גדולה.. כשבעל הקורא קרא בספר התורה "קום והתהלך בארץ כי לך אתגנה" עלה דוד לתורה, ואמר בדמעות את ברכת הגומל ברגש וצמרמורת. "קראתי כמה פעמים שמע ישראל בממ"ד והייתי בטוח שאני הולך לעולמי כמו השכנים והמכרים הרבים שלי בישוב, ואני כאן זוכה לומר "הגומל".." בעליה הבאה בתורה כשקראנו "ברוך א-ל עליון אשר מיגן צריך בידך" עלה פיני לתורה, ואמר גם הוא "הגומל". "חילצנו את כיסופים תחת אש בלתי נתפסת. חיילים מהגדוד שלנו נפצעו, ירינו אש תופת כדי להציל את החיים של האחים שלנו. את דוד ומשפחתו, השכנים, בני המשפחה של כולנו.." כשפיני דוד עלו לתורה, ואמר "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו" אמרנו כולנו אמן בהתרגשות וצמרמורת. רק עם כזה, שחי חיי נצח וחיי עולם, עם אמונה מסורת תורה וחיים, יודעים לעמוד זה לזמן זה, ויידעו לעבור זה יחד כל דבר רע, יחד, הם עמדו שניהם דוד ופיני, מחובקים, וקראו יחד עם בעל הקורא את הפסוקים הבאים: "ואתנה ברית ביני ובינך.. ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגורך לאחוזת עולם ויאמר הבט נא השמימה, וספור הכוכבים, אם תוכל לספור אותם, ויאמר לו כה יהיה זרעך, ויאמין בהשם ויחשבה לו צדקה.." בסיום התפילה ערכנו "קידוש" מאולתר. קראנו יחד את תפילת "נשמת כל חי" להודות להקב"ה על החיים והניסים. ודקות לפני שפיני היה צריך לעזוב בחזרה לחזית, דוד וחברי הקהילה שתו יחד ואמרו כולם בלב אחד ובביטחון גדול, "לחיים" (שם).

באחת המלחמות הקשות שפרצו בארץ, ישבו בני ישיבת חברון בהיכל הישיבה והגו בתורה. בישיבה הורגש חיזוק מיוחד, מתוך הבנה שמדובר בערבות הדדית, המושכת זכויות על כלל ישראל בשעה קשה זו. מנגד, להבדיל, שידורי התקשורת ברחבי הארץ לא פסקו לשדר לאורך כל היממה, את ההתרחשויות בזירת הקרב. הכתבים הצבאיים סיקרו ללא הרף את המצב המלחמתי, ותיארו את החזיתות השונות. והנה, סקרנותו של אחד הבחורים בערה בו, וברגע של חולשה הרגיש שאין הוא מסוגל להתגבר יותר. הוא סגר את הגמרא, ופנה אל חנות סמוכה כדי להאזין לשידורים, ולמלא את יצר סקרנותו. המשגיח, הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל, הבחין בו מחלון חדרו. ויהי בשבוע, הניח באבהיות יד מלטפת על כתפו, ולחש על אוזנו: "בני היקר, אני בוודאי מבין אותך ואת סקרנותך לדעת היכן עם ישראל אוהז במלחמה, ומה המצב בזירת הקרב. אבל הנך שוכח שאתה הוא זה שקובע את המצב בזירת הקרב. רק אתה, ולימוד התורה שלך, יקבעו את יכולת הצבא לעמוד במתקפות העזות. בתורתך הנך מזרים תחמושת רוחנית לצבא, מעפרו של אברהם אבינו שהיה זורק על אויביו עפר ונהפך לחיצים ורמחים". "אם היו שואלים אותי, הרי שאת השידורים היו צריכים לשדר מהיכל הישיבה! כי רק כאן נקבעת ההתקדמות בקרב, ורק כאן מתקבלות ההחלטות האסטרטגיות איך להכריע את האויב... בפתיחת הגמרא, או בסגירתה, נקבעת ההצלחה!" הבורח שמע את דברי המשגיח ברוב-קשב, ומיד הסתער על הגמרא בריתא דאורייתא. הוא התמלא זרם של שלחות, והבין היטב שהסתערות זו היא ממש הסתערות על האויב, וברגעים אלו, בזכות עוד כמה שורות גמרא שהוא לומד, נמנע אסון כבד בזירת הקרב! וכמה שילמד יותר תורה, כך ימנעו אסונות נוספים, והמלחמה תסתיים בשלום... (בטאון קול ברמה - רמת אלחנן)

כוחו של דף גמרא

בפיו של הרב הרב ליפא פלמן שליט"א, מרבני בית מדרשו, סיפור מפעים ומרגש, הנושא בחובו מסר בולט, פשוט וקולע - כוחו של דף גמרא. ערב אחד, בעודי מתיישב על מקומי למסירת שיעור הדף היומי באחד מבתי הכנסת בבני ברק, נכנס משה, מן המשתתפים הקבועים בשיעור, כשבעקבותיו צעדה רעמת תלתלים ובחור מגודל מתחתיה. הוא היה שיפוצניק, ראו את זה עליו - כבוד הרב, הבחור הזה הוא השיפוצניק שלי, והוא רוצה לדעת מה זו גמרא. האם הוא יכול להשתתף בשיעור? ו-דאי, ודאי, מה זאת אמרת. איזו שאלה. בזמן הקצר שנותר עד לתחילת השיעור, סח לי משה: "בימים האחרונים הבחור הזה עוסק בביתו בעבודות שיפוצים. היום בעת שבקשתי ממנו לסיים את יום העבודה - אתה יודע, כבוד הרב, לא כל אחד מאירים לבד בבית... - הוא התמרמר. עוד חצי שעה, הוא ביקש. תן לך רשעים את ההרכבה של השיברים... הבטחתי לו שאעשה זאת במקומו ובלבד שיניחני לנפשי ויתן לי ללכת. תוך כדי שיחתנו גברה סקרנותו והוא תמה, "לאן אתה כל כך ממהר?"; "לכינסו כל שהוא", עניתי לו. "כינסו? מה אתה מנכ"ל?"; לא נותרה לי ברירה והסברתי לו שאני לומד גמרא במסגרת "הדף היומי", והזמנתי עלי שאלות צפויים. "מה זה הדף היומי?" "גמרא? זה לא קשור לקבלה?" "כמה חומר צריך ללמוד כדי לקבל תואר?" "אתה יודע מה, אמרתי לו, במקום לשאול כל כך הרבה, בא תראה במה מדובר. הוא הסכים, והנה הוא פה, כבוד הרב, להיווכח מה זו גמרא. השעה שבע. משתתפי השיעור ישבו סביב השולחן הארוך, והשיעור החל. באותה תקופה למדנו את הפרק הראשון במסכת שבת, ועסקנו בסוגיות על ענייני טומאה וטהרה. השיפוצניק לא היה ביישן". כבוד הרב, מה זו טומאה "היתתה זו השאלה הראשונה בסדרת השאלות ששצפו מפיו. הוא התעניין, התערב, גם ניסה לעזור פעם... ונהנה מאד. באותו יום התקדמו שתי שורות בלבד בגמרא. כעשרים וחמש דקות מן השיעור בן מחצית השעה הוקדשו למתן תשובות על קושיות מיוחדות. ציבור המשתתפים קיבל זאת בהבנה. השתוקקותו הכנה והתעניינותו האמיתית גרמו לנו להרגיש מחוייבים לסייע לאחינו, בן אומתנו, לצעוד את הפסיקה הרוחנית הראשונה בחייו, לתמוך בידו, לכוון את רגליו, לתפוס אותו טרם נפילה ולהראות לו את הכיוון. מעט ולאט, כפי שאומר הפתגם "גם רומא לא נבנתה ביום אחד." סיימתי את השיעור, נפרדתי ממנו לשלום, וידעתי, כמו שאר משתתפי השיעור, כי גם מחר נשנה בחברתו. מני אז, במשך מספר שבועות, צעד הבחור מידי יום ביזום משכונת מגוריו, באחת מפניותיה ה'רוחשות' של בני ברק, לעבר בית הכנסת, כדי להשתתף בשיעור "הדף היומי". הוא נהנה, השתתף, למד גם מתי לא להתערב, התאמץ, רכש מושגים כלליים, ו... הבין, כי דף הגמרא חולל בנפשו מהפכה. ערב אחד, היה זה עם סיום אחד השיעורים, הוא פנה אלי ואמר: כבוד הרב, אשמח להסיע את הרב ברכבי. יש לי שאלה קטנה. לחרדתי התברר, שבמשך שנים התמחה מיוענו בשיווק מכשירי רדיו מיד שנייה למכוניות, לא תמיד בהסכמת היד הראשונה... הוא רצה לדעת כיצד עליו לנהוג במכשירים שנותרו ברשותו, מאחר שאינו זוכר מהיכן נטלם. שאלה קטנה. ירדתי מרכבו בזהירות, תוך שאני בודק פעם ופעמיים אם ארנקי נותר על היכנו. לבקשתו, קשרתי אותו עם רבנים שהעניקו לו הכוונה והורוהו את הדרך אשר יעשה. זו היתה הפעם האחרונה שראיתי במסגרת השיעור. הוא נרשם למסגרת מתאימה, המיוענת לספק את צרכיהם ודרישותיהם של אנשים מוכשרים, החפצים להספיק הרבה בעת קצר. לפני חצי שנה, בסיומו של שיעור במסגרת "הדף היומי" הבחנתי באברך שעמד בפניה המסמין ל, כי הוא מבקש לשוחח עמי - כבוד הרב, אתה מכיר אותי? נפלנו זה בזרועותיו של זה. המילים נעתקו מפיו. כבוד הרב, הוא אמר בהתרגשות, "אתה זוכר שלימדת אותי על טומאה ועל טהרה? היום אני לומד את הסוגיות הללו עם 'ראשונים' ו'אחרונים'! דמעות חמות ולגו מעיניו. 'שלושים שנה', הוא סיפר, "לא דרכתני בבית כנסת. לא ידעתי מאומה כלום. והנה, דף גמרא אחד, מתוך מדבש